

УДК 351.741

АРТЕМ ВІКТОРОВИЧ ДОБРОВІНСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, старший викладач

кафедри правового забезпечення господарської діяльності

факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7463-2292>

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Стандарти європейської поліцейстики формувались не одне століття, під впливом політичних, економічних та правових стандартів. Поліцейстика пройшла шлях становлення від її зародження у внутрішньому управлінні – управлінні містом, суспільством, державою [1, с. 638] до забезпечення безпеки людини, суспільства, громадського порядку, боротьби з правопорушеннями [2, с. 8]. Протягом усього етапу її формування встановлювались міжнародні та національні стандарти, принципи, які відображали основні напрямки регулятивного впливу поліцейського права.

Загалом термін поліцейстика у науці використовується як тотожний терміну поліцейська право і застосовується для позначення відповідної галузі права, галузі наукових знань, навчальної дисципліни та сфери практичної діяльності органу державної влади – поліції. В той час як на території нашої держави світові стандарти поліцейстики лише запроваджуються, в країнах Європи вони сформовані та активно працюють. Цінність запозичення європейського досвіду у вітчизняну площину правового регулювання діяльності поліції обумовлена необхідністю покращення рівня забезпечення прав людини правоохоронними органами; уніфікації принципів організації та виконання основних завдань органами Національної поліції; розширення рівнів співпраці Національної поліції із аналогічними зарубіжними органами з метою протидії транснаціональній злочинності.

Щодо зарубіжного досвіду формування науки поліцейського права, то остання давно акумульована в самостійну галузь теоретичного знання, за допомогою якого при застосуванні методології правових наук вирішуються основні завдання практичного забезпечення діяльності органів поліції у відповідності до сформованих в міжнародному правовому полі стандартів. Поліцейське право в країнах Європи відноситься до однієї з найважливіших галузей публічного права, яке досліджується на одному рівні з конституційним, адміністративним, цивільним правом [3, с. 20]. В Україні можемо стверджувати, що галузь поліцейського права перебуває на етапі становлення та визначення власних індивідуальних стандартів, а тому актуальною є потреба узгодити засади діяльності системи правоохоронних органів України зі світовими (зокрема європейськими) стандартами, які закріплені в міжнародних нормативно-правових актах.

Основні європейські стандарти діяльності поліції закріплені в Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», прийнятій 08.05.1979, Рекомендації Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19.09.2001; а також у відповідних документах ООН – Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979; Основних принципах застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН 07.09.1990.

Виходячи із аналізу «Декларації про поліцію» від 08.05.1979 року можемо виділити наступні стандарти діяльності поліції: поліцейський повинен чесно, об'єктивно і з почуттям власної гідності виконувати свої повноваження; поліція є державною службою; поліція повинна протидіяти корупції; поліцейський зобов'язаний не виконувати злочинний наказ; поліцейський не повинен сприяти в переслідуванні осіб, які не вчинили жодного злочину, лише за їх расову, релігійну чи політичну приналежність; повинна існувати чітка ієрархія вказівок, для того, щоб була змога відслідкувати працівника поліції, який надав своїм підлеглим до виконання незаконний наказ; професійні, психологічні та матеріальні умови, в яких поліцейський виконує свої завдання повинні захищати його честь, гідність та неупередженість та інші [4]. Зазначені стандарти, на нашу думку, повинні стати основними в питанні забезпечення виконання Національною поліцією України тих завдань, що на неї покладені українським суспільством, та формування в ньому востаннє довіри до системи правоохоронних органів.

Яскравим маркером реальної відповідності діяльності поліції в Україні вказаним стандартам є суспільна підтримка правоохоронного органу, яка надається у випадку досягнення публічності, аполітичності, децентралізації та декорумпованості.

Європейським кодексом поліцейської етики, прийнятим 19.09.2001, встановлено, що основними цілями поліції є: підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; запобігання та подолання злочинності; виявлення злочинів; надання допомоги і послуг суспільству [5]. Частково окремі із зазначених стандартів відображені в Законі України «Про Національну поліцію», прийнятому 02.07.2015, однак основною проблемою їх реалізації є відсутність комплексного характеру впровадження таких стандартів.

Наприклад, статтею 10 Закону України «Про Національну поліцію» визначено принцип політичної нейтральності правоохоронного органу, даний стандарт повністю відповідає європейській практиці організації роботи поліції. В той же час, існує ряд правових норм, які перешкоджають реалізації принципу деполітизації Національної поліції. Зокрема, ч. 2 ст. 21 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що керівник Національної поліції призначається на посаду Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України [6]. Міністерство внутрішніх справ (надалі по тексту – МВС) контролює діяльність територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС (ч. 3 п. 5 Положення про Міністерство внутрішніх справ) [7], здійснює добір кадрів в апарат МВС, територіальні органи (ч. 2 п. 5 Положення про Міністерство внутрішніх справ) [7]; керівник поліції звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень (п. 5 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію») [6]; територіальні органи поліції утворює, ліквідовує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції. Структуру територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України. (ч. 2, 3 ст. 15 Закону України «Про Національну поліцію») [6]. Усі зазначені повноваження МВС підтверджують наявність де-факто у Міністерства законних правомочностей щодо організації діяльності Національної поліції та контролю за її здійсненням. В той же час МВС входить до складу Кабінету Міністрів України, портфелі в якому розподіляються між представниками різних політичних сил за квотним принципом, що дає підстави для висновку про неможливість уникнення політичного впливу на Національну поліцію. Отже, Закон України «Про Національну поліцію» потребує перегляду та зміни ряду його положень, з метою гармонізації їх із європейськими стандартами.

Відповідно до закріплених в актах Ради Європи положень, поліція є не військовим формуванням, а службою, яка надає суспільству послуги по забезпеченню безпеки та правопорядку, таким чином поліція повинна бути демілітаризована. Важливою гарантією демілітаризованості поліції є її незалежність від інших органів влади та органів місцевого самоврядування, поліцейські повинні бути публічними службовцями, а не військовослужбовцями.

В Законі України «Про Національну поліцію» принцип демілітаризації знайшов своє відображення у статті 1, відповідно до якої Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству. При цьому законодавець визначив декілька форм здійснення Національною поліцією такої служби, зокрема в п. 20 ч. 1 ст. 23 Закону визначено, що поліція здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності [6]. Європейська практика сформувалась таким чином, що поліція може приймати участь в ліцензуванні суб'єктів, котрі мають намір надавати послуги з охорони [8, с. 215], а не самостійно їх надавати. В той же час, закріплення в Законі відповідного повноваження Національної поліції ставить у нерівне становище інших суб'єктів охоронної діяльності, які не володіють відповідними спецзасобами та зброєю, що наявна у працівників поліції. Окрім того, можливість надання поліцією платних послуг ставить під сумнів питання про незалежність даного органу від суб'єкта, котрий здійснює його фінансування.

Практичним значенням даного дослідження відзначено необхідність перегляду та зміни ряду правових положень Закону України «Про Національну поліцію» в питанні уникнення політичного впливу на дану структуру.

Таким чином, для того, щоб пришвидшити процес імплементації міжнародних стандартів в українське правове поле слід проводити не поверхневі, а глибокі та змістовні реформи, котрі б опирались на чіткий правовий базис. Тому, актуальним завданням на сьогодні є приведення усіх

актів у відповідність до європейських принципів діяльності поліції та виховання на таких принципах нового покоління службовців.

Список бібліографічних посилань

1. Ярмиш О. Н., Холод Ю. А. Поліцейське право // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 4. С. 720.
2. Поліцейське право в Університеті Святого Володимира : у 2 кн. / уклад.: І. С. Гриценко, В. А. Короткий ; за ред. І. С. Гриценка. Київ : Либідь, 2010. Кн. 1. 440 с.
3. Курко М. Н., Біленчук П. Д., Ярмолюк А. А. Наука поліцейського права в українському державотворенні: витоки, віхи, історіографія, сучасний стан і шляхи пріоритетного розвитку. *Наше право*. 2005. № 4. С. 17–22.
4. Декларация о полиции : резолюция № 690 (1979) Парламентской ассамблеи Совета Европы от 08.05.1979 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803 (дата звернення: 25.03.2019).
5. Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів) // Центр політико-правових реформ : сайт. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf> (дата звернення: 25.03.2019).
6. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 25.03.2019).
7. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ : постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-p> (дата звернення: 25.03.2019).
8. Ярошенко Ю. О. Досвід діяльності приватних охоронних структур зарубіжних країн у сфері забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 212–220.

Одержано 26.03.2019

УДК 351.74(477):808.5

ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ ЄВТУШОК,

старший викладач кафедри тактично та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-9165-6296>;

ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ КУЩЕНКО,

старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-5859-5906>

ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Мова – це спосіб вираження думки, засіб спілкування між людьми, форма вираження характеру ставлення людей один до одного.

Культура мови – невід’ємна риса освіченої людини. Наша думка починає формуватися коли ми спілкуємося з людиною. Отже, якщо людина спілкується з поліцейським, що не дотримується правил культури мови, вона не матиме бажання допомогти йому [1].

Основний спосіб взаємодії особи та поліцейського – вербальний контакт. Коли людина слухає правоохоронця, вона починає складати думку про його інтелектуальні можливості. Краса мови (єдність змісту і форми та їхня відповідність умовам, обстановці, призначенню) сприяє утвердженню краси у взаємовідносинах як між поліцейськими, так і між поліцейськими та громадянами [2, с. 329]. Досконало опанувати навичками високої культури мови – професійний обов’язок поліцейського. На нашу думку, мова поліцейського повинна відповідати таким вимогам:

1. Бути змістовною, свідчити про глибоке знання того, про що йде мова; бути граматично і літературно правильною;
2. Бути точною, ясною, лаконічною і зрозумілою;